

[35] Sed quid ego, iūdicēs, ita gravem persōnam indūxī, ut verear, nē sē īdem Appius repente convertat et Caelium incipiat accūsāre illā suā gravitatē cēnsōriā? Sed viderō hoc posterius, atque ita, iūdicēs, ut vel sevērissimīs disceptātōribus M. Caelī vītā mē probātūrum esse cōnfīdam. Tū vērō, mulier, – iam enim ipse tēcū nullā persōnā intrōductā loquor – sī ea quae facis, quae dīcis, quae īnsimulās, quae mōlīrīs, quae arguis, probāre cōgitās, ratiōnem tantae familiāritātis, tantae cōnsuētūdinis, tantae coniūctiōnis reddās atque expōnās necesse est. Accūsātōrēs quidem libīdinēs, amōrēs, adulteria, Bāiās, āctās, convīvia, cōmissātiōnēs, cantūs, symphoniās, nāvigia iactant, īdemque sīgnificant nihil sē tē invītā dīcere. Quae tū quoniam mente nesciō quā effrēnātā atque praecipitī in forum dēferrī iūdiciumque voluistī, aut dīluās oportet ac falsa esse doceās aut nihil neque crīmīnī tuō neque testimōniō crēdendum esse fateāre.

[36] Sīn autem urbānius mē agere māvīs, sīc agam tēcū; removēbō illum senem dūrum ac paene agrestem; ex hīs igitur tuīs sūmam aliquem ac potissimum minimum frātrem, quī est in istō genere urbānissimus; quī tē amat plūrimum, quī propter nesciō quam, crēdō, timiditatem et nocturnōs quōsdam inānēs metūs tēcū semper pūsiō cum māiōre sorōre cubitāvit. Eum putātō tēcū loquī: ‘Quid tumultuāris, soror? quid īnsānis?’

Quid clāmōrem exorsa verbīs parvam rem māgnam facis?

Vīcīnum adulēscentulum aspexistī; candor hūius tē et prōcērītās, vultus oculīque pepulērunt; saepius vidēre voluistī; fuisī nōn numquam in īsdem hortīs; vīs nōbilis mulier illum filiū familiās patre parcō ac tenācī habēre tuīs cōpiīs dēvīnctum; nōn potes; calcitrat, respuit, repellit, nōn putat tua dōna esse tantī. Cōfer tē aliō! Habēs hortōs ad Tiberim ac dīlīgenter eō locō parātōs, quō omnis iuventūs natandī causā venit; hinc licet condiōnēs cotīdiē legās; cūr huīc, quī tē spernit, molesta es?’

[37] Redeō nunc ad tē, Caelī, vīcīssim ac mihi auctōritatem patriam sevērītatemque suscipiō. Sed dubitō, quem patrem potissimum sūmam,

[35] Maar waarom heb ik, leden van de jury, zo'n ernstig persoon ten tonele gevoerd, dat ik bang moet zijn dat dezelfde Appius zich plotseling omdraait en Caelius begint te beschuldigen met die bekende strengheid van een censor? Maar ik zal hiernaar later kijken, en zó, leden van de jury, dat ik erop vertrouwd zelfs aan de strengste scheidsrechters de deugdelijkheid van Marcus Caelius' levenswandel te zullen aantonen. Maar u, mevrouw, – want nu spreek ik met u zonder dat enig personage ten tonele is gevoerd – als u datgene wat u doet, wat u zegt, wat u als beschuldiging uit, wat u beraamt, wat u als aanklacht uit, denkt aannemelijk te maken, is het noodzakelijk dat u rekenschap aflegt van een zo grote vrouwelijke omgang, zo'n grote intimiteit, van zo'n grote verbondenheid en die uitlegt. De aanklagers althans smijten met orgieën, affaires, echtbreuken, Baiae, strandfeesten, diners, drinkgelagen, gezangen, concerten [en] boottochten en tevens maken ze duidelijk dat ze niets tegen uw wil zeggen. Aangezien u die met een ik weet niet wat voor een bandeloze en roekeloze bedoeling naar het Forum en ten processe hebt willen doen brengen, is het nodig dat u ze ofwel herroep en duidelijk maakt dat ze niet waar zijn ofwel dat u toegeeft dat er geen geloof gehecht moet worden aan uw aanklacht en uw getuigenverklaring.

[36] Maar als u liever wilt dat ik beschaafder te werk ga, zal ik als volgt met u omgaan; ik zal die ruwe, oude en bijna boerse oude man weghalen; ik zal dus uit uw mensen van tegenwoordig iemand kiezen en bij voorkeur uw jongste broer, die in dat opzicht het meest beschaafd is; die zeer veel van u houdt, die wegens 'n ik weet niet wat voor 'n, geloof ik, bangigheid en zekere nachtelijke ongegronde angstjes altijd, toen hij nog een jongetje was, bij u, bij zijn oudere zuster in bed sliep. Denkt u zich eens in dat hij tegen u zegt: 'Wat veroorzaakt je een opschudding, zuster? Wat ga je tekeer?'

Waarom maak je, na een geschreeuw te hebben aangeheven, met woorden een onbeduidende kwestie groot?

Je hebt je buurjongetje in het oog gekregen; zijn schoonheid en rijzige gestalte, zijn gezicht en ogen hebben indruk op u gemaakt; je hebt [hem] vaker willen zien; je bent soms in hetzelfde park geweest; je wilt als vrouw van aanzienlijke afkomst die zoon des huizes met zo'n zuinige en gierige vader hebben na hem met je financiële middelen aan je te hebben verplicht; maar het lukt je niet; hij is weerbarstig, hij moet [je] niet, hij wijst je af, hij vindt je kadootjes niet zoveel waard. Ga ergens anders heen! Je heeft een park bij de Tiber en dat zorgvuldig aangeschaft op die plaats, waar de hele jeugd komt om te zwemmen; hieruit kon je elke dag afspraakjes uitkiezen; waarom val je hem, die jou minacht, lastig?'

[37] Nu keer ik terug naar jou, Caelius, nu ben jij aan de beurt en ik neem het gezag en de gestrengheid van een vader op me. Maar ik aarzel welke vader ik het liefst kies,

Caeciliānumne aliquem vehementem atque dūrum:

‘Nunc enim dēmum mī animus ardet, nunc meum cor cumulātur irā’

aut illum:

‘Ō infēlix, ō sceleste!’

Ferreī sunt istī patrēs:

‘Egōne quid dīcam, quid velim? quae tū omnia tuīs foedīs factīs facis ut nēquīquam velim,’

vix ferendī. Dīceret tālis pater: ‘Cūr tē in istam vīcīnitātem meretrīciam contulistī? cūr illecebrīs cōgnitīs nōn refūgistī?’

‘Cūr aliēnam ūllam mulierem nōstī? Dīde ac dissice; per mē tibi licet. Sī egēbis, tibi dolēbit, nōn mihi.

Mihi sat est quī aetātis quod relicuom est oblectem meae.’

[38] Huīc trīstī ac dērēctō senī respondēret Caelius sē nullā cupiditāte inductum dē viā dēcessisse. Quid sīgnī? Nullī sūmptūs, nulla iactūra, nulla versūra. At fuit fāma. Quotus quisque istam effugere potest in tam maledicā cīvitatē? Vīcīnum ēius mulieris mīrāris male audisse, cūius frāter germānus sermōnēs inīquōrum effugere nōn potuit? Lēnī vērō et clēmētī patre, cūius modī ille est:

Forēs effrēgit, restituentur; discīdit vestem, resarciētur,

Caelī causa est expeditissima. Quid enim esset, in quō sē nōn facile dēfenderet? Nihil iam in istam mulierem dīcō; sed, sī esset aliqua dissimilis istūis, quae sē omnibus pervulgāret, quae habēret palam dēcrētum semper aliquem, cūius in hortōs, domum, Bāiās iūre suō libīdinēs omnium commeārent, quae etiam aleret adulēscentēs et parsimōniam patrum suīs sūmptibus sustentāret; sī vidua libērē, proterva petulanter, dīves effūsē, libīdinōsa meretrīciō mōre vīveret, adulterum ego putārem, sī quis hanc paulō libērius salutāset?

[39] Dīcet aliquis: ‘Haec est igitur tua disciplīna? sīc tū instituis adulēscentēs? ob hanc causam tibi hunc puerum parēs commendāvit et trādīdit, ut in amōre atque in voluptātibus adulēscentiam suam collocāret, et ut hanc tū vītam atque haec studia dēfenderēs?’

iemand zoals van Caecilius, heftig en streng:

‘Nu immers brandt mijn gemoed pas echt, nu wordt mijn hart overstelpt door woede’

of zo een:

‘O ellendige, o misdadiger!’

Van ijzer zijn dit soort vaders:

‘Wat ik zeg, wat ik wil? alles, waarvoor jij met jouw schandelijke daden zorgt, dat ik het voor niks wil,’

die [zijn] nauwelijks te verdragen. Zo'n vader zou kunnen zeggen: ‘Waarom heb je in die hoerenbuurt begeven? Waarom ben je, toen je die verleidingen in de gaten had, die niet uit de weg gegaan?’

‘Waarom heb je überhaupt met andermans vrouw kennis gemaakt? Gooi je geld over de balk en verkwest je vermogen; van mij mag je. Als je armoe zult lijden, doe je jezelf verdriet, niet mij.

Voor mij is het genoeg, waarmee ik wat er van mijn leven over is, aangenaam kan doorbrengen.’

[38] Caelius zou zo'n ernstige en openhartige oude man kunnen antwoorden dat hij, door geen enkel verlangen [daartoe] aangezet, van het rechte pad is afgeweken. Wat [is hiervoor] het bewijs? [Er zijn] geen onkosten, geen verlies, geen lening. Maar het gerucht deed de ronde. Hoe weinigen kunnen daaraan ontsnappen in zo'n lasterende stad? Verbaast u zich erover dat de buurman van die vrouw een slechte reputatie heeft gekregen, wier volle broer niet aan de praatjes van vijanden heeft kunnen ontkomen? Maar in het geval van een milde en zachtmoedige vader, van welke aard de volgende is, [die zegt]:

‘Hij heeft de deuren opengebroken, ze zullen worden gerepareerd; hij heeft zijn kleding gescheurd, die zal worden hersteld’,

is Caelius' zaak zonder enig probleem. Want wat zou het kunnen wezen, waarin hij zich niet gemakkelijk zou kunnen verdedigen? Niets zeg ik meer ten nadele van die vrouw; maar, als er een vrouw zou zijn, die niet op haar zou lijken, die voor iedereen de hoer zou spelen, die altijd iemand zou hebben, voor wie ze zich openlijk zou hebben uitgesproken, bij wier park, huis, in Baiae, alle geilaards, alsof ze daar recht op hadden, in en uit zouden gaan, die ook jongemannen zou onderhouden en de zuinigheid van vaderop haar eigen kosten dragelijk zou maken; als weduwe vrijpostig zou leven, als schaamteloze vrouw frivol, als rijke vrouw verkwistend en als een geile als een hoer, zou ik dan, als iemand zo'n vrouw een beetje te vrijmoedig zou hebben begroet, [hem] als echtbreker beschouwen?

[39] Iemand zal zeggen: ‘Is dát dus uw manier van opvoeden? Dát leert u de jongemannen? Heeft een vader dáárom u deze jongen toevertrouwd en overgegeven, dat hij met sex en zinnelijkheden zijn jeugd zou kunnen doorbrengen en dat u zo'n levenswandel en zulke hobby's zoudt verdedigen?’